

EERSTE JAAR ATLASPROJECT GESLAAGD!!!

■ *Wie in januari 1998 op het SOVON-kantoor had durven beweren dat er in het eerste atlas-jaar zo'n 500 blokken onderzocht zouden worden, zou vooral meewarig zijn aangestaard. Leuk hoor, zo'n rasoptimist, maar laat hem alsjeblief geen onzin praten...*

Nu we aan het eind van het jaar zijn gekomen blijken de optimisten zowaar toch gelijk te hebben. Er zijn op het moment van schrijven al 450 goed onderzochte blokken binnen, en daar komen er nog zeker een honderdtal bij. Conclusie: wat mag SOVON zich toch gelukkig prijzen met zo'n geweldige achterban!

In dit Atlas-verhaal een blik op de altijd spannende eerste resultaten. Verder wordt ingegaan op van tellers ontvangen commentaar en worden enkele kleine wijzigingen in de methodiek en bij het project horende formulieren belicht.

Resultaten

De honderden reeds getelde Atlas-blokken leveren nu al zeer interessante informatie op. Bezoekers van de Landelijk dag, waar een reeks Atlas-kaarten te zien was, kunnen dat beamen. In deze nieuwsbrief hebben we de Blauwborst nog eens voor het voetlicht gehaald. Op figuur 1 komen de bekende bolwerken in de Flevopolder, de Biesbosch en Zeeuws-

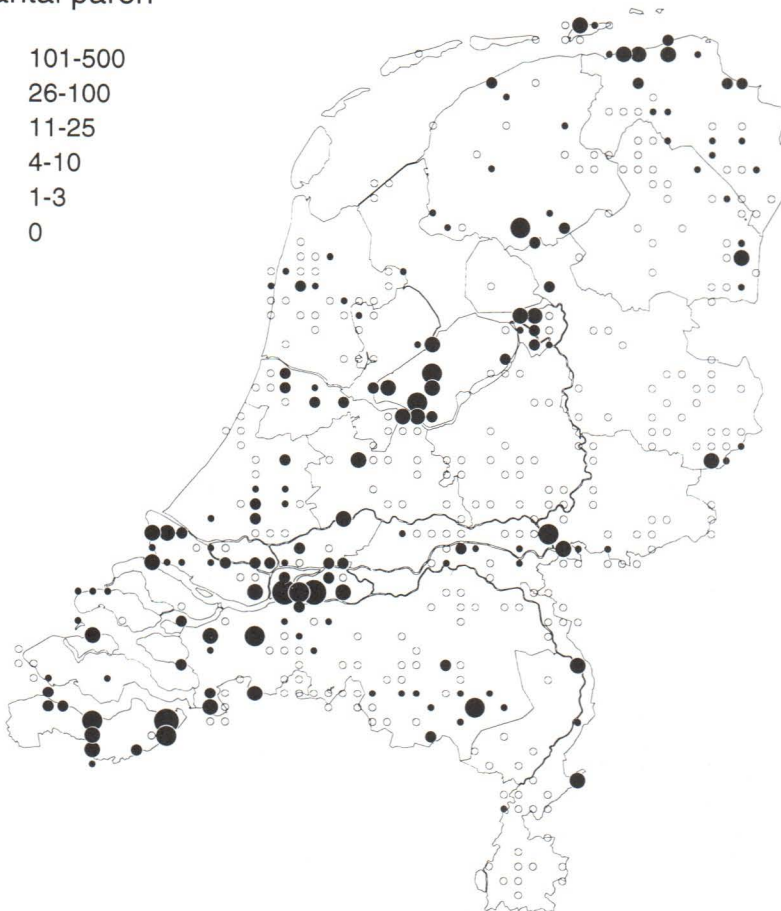
Vlaanderen reeds goed naar voren. Ten tijde van de oude Atlas was de Blauwborst in 12,6% van de Atlas-blokken present. In de tot nu toe getelde blokken ligt dat op 35%, een aanwijzing dus dat de verspreiding fors is toegenomen. Vooral in Groningen en de Noordelijke Delta is de Blauwborst-riedel op veel meer plaatsen te horen dan voorheen. Opmerkelijk is dat in Zuidoost-Drenthe eer-

der sprake lijkt van een afname, terwijl de situatie in Oost-Brabant ongeveer gelijk lijkt te zijn aan die van midden jaren zeventig.

Wanneer we het totaal aantal soorten per atlasblok bekijken, valt onmiddellijk dat dit in het westen des lands gemiddeld wat hoger ligt ten opzichte van de oude atlas, terwijl dat in het oosten precies andersom is. Zegt dat iets over de devaluatie van het agrarische landschap op de zandgronden, of zijn hier andere factoren in het spel? Pas als het beeld completer is, kunnen we daar harde uitspraken over doen. Een behoorlijk somber beeld levert de vergelijking van Rode Lijst-soorten ten opzichte van de oude atlas op. In liefst 85% van de tot nu toe onderzochte Atlas-blokken ligt dat lager dan ten tijde van de vorige atlas. Hoewel de te verwachten aanvullingen het beeld de komende twee jaren wellicht nog wat zullen nuanceren, is het duidelijk dat de toename van het oppervlak aan natuurgebied in Nederland nog niet voor een ommekeer voor de bedreigde en kwetsbare soorten heeft kunnen zorgen...

Aantal paren

- 101-500
- 26-100
- 11-25
- 4-10
- 1-3
- 0

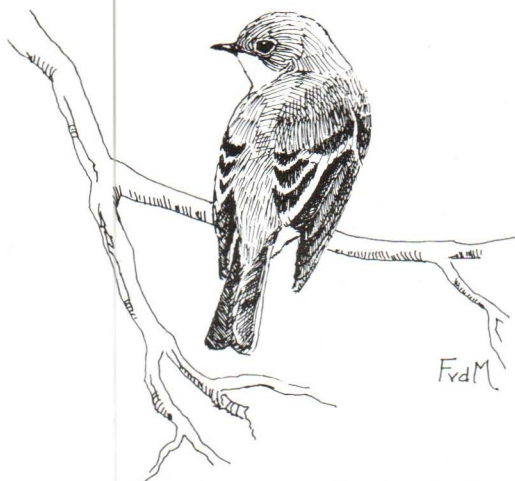
Figuur 1. Blauwborst, voorlopige verspreidingskaart met geschatte aantallen per blok (gebaseerd op 439 onderzochte blokken).

De mening van de teller

Veel tellers hebben ons laten weten wat zij van het project denken. Over het algemeen is men tevreden over de opzet en bleek een en ander ook goed uitvoerbaar te zijn. Sommige tellers meldden ons dat het benodigde aantal uren veldwerk om een blok goed te onderzoeken ruim boven het door SOVON gegeven minimum van 25 uren uitkwam. In blokken met veel moerassen, struwelen en andere onoverzichtelijke, maar vogelrijke gebieden is dit inderdaad onvermijdelijk. Er moet immers een zo volledig mogelijke soortenlijst voor het gehele Atlasblok worden opgesteld! Een kleine tip: sommige VWG's verdelen het verplichte telwerk in de kilometerhokken en het aanvullende veldwerk onder meerdere tellers. Wellicht is dat voor anderen ook een oplossing? Als het echt niet lukt om de soortenlijst rond te krijgen, probeer dan in het volgend jaar de schade in te halen, en vermeld dat op het Atlasblok-formulier.

Meer aantalsschattingen?

Nogal wat tellers hebben ons gevraagd waarom niet voor alle soorten een aantalsschatting voor het hele Atlasblok gemaakt hoeft te worden. Meer dan 100 tellers voegden de daad bij het woord en gaven een schatting

Grauwe Vliegenvanger (Frank van der Meer)

voor alle soorten in het blok. Daar staat tegenover dat een ook niet weg te cijferen groep tellers moeite bleek te hebben met de schattingen van de verplichte soorten. Dit bevestigt ons in de mening dat het voor de meeste gewone en verspreid voorkomende soorten ondoenlijk is om een reële aantalsschatting verplicht te stellen: dat zou voor veel deelnemers een brug te ver zijn. Bovendien is het verplichte telwerk in de kilometerhokken nou juist opgezet om inzicht te krijgen in de dichtheden van deze soorten! Natuurlijk zijn er altijd grensgevallen zoals de Ringmus (waar het kennelijk in veel gebieden niet goed mee gaat) en de Grauwe Vliegenvanger. Dit zijn echter typisch soorten waarvan het niet gemakkelijk is een goede schatting te geven. Door de wol geverfde tellers kunnen dat wel aan, minder ervaren tellers niet. Gelukkig wijzen de eerste resultaten erop dat ook deze soorten in het kilometerhokken-werk goed naar voren komen. Anders ligt het bij een aantal vooral nacht-actieve soorten. Meer dan 150 tellers gaven voor deze soorten een

Namen en adressen van Atlas Districts-Coördinatoren

D1 Noord-Holland-Noord

Wim van der Schot, 075-6351598
p/a Milieufed. Noord-Holland
Stationsstraat 38, 1506 DH Zaandam

D2 Friesland

Noord

Yde van der Heide, 0511-424761
Singel 14, 9114 RN Driesum

Zuid

Klaas Jager, 0513-462094
Fûgelsang 13, 8402 BA Jonkerslan

D3 Groningen

Nico de Vries & Wim Bergman, 0599-322870
Bovendiepersterweg 1, 9551 VW Sellingeren

D4 Drenthe

Jan Lok, 0592-612077
Oldengaarde 7, 9331 LZ Norg

D5 Twente

Ben Hulsebos, 053-4353790
Goudsbloemstraat 42, 7531 DE Enschede

D6 Overijssel-West

Nico Noordhof, 0529-432016
Teunisbloem 39, 7721 JG Dalfsen
Paul Voskamp/Patrick Martens, 0570-635589
p/a Laan van Borgele 39A, 7414 GT Deventer

D7 Flevoland

Ruud van Beusekom, 035-5255688
Noordwal 56, 1274 AG Huizen

D8 Noord-Holland-Zuid

Fred Hopman, 025-5512391
Stephensonplein 7, 1972 RP IJmuiden

D9 Zuid-Holland-Noord

Herman Leuvenink, 015-3109818
Min. Gerbrandystraat 18, 2631 AP Nootdorp

D10 Utrecht

Toine Morel, 030-2211479
1e Brandenburgerweg 10, 3721 MJ Bilthoven

D11 Veluwe

Marcel Gutter, 0592-407767
Weidebeemd 61, 9403 ML Assen

D12 Achterhoek

Jan van Diermen, 0575-528177
Bonendaal 6, 7231 GG Warnsveld

D13 Grote Rivieren

Joris Driessen, 026-3629729
Braakmanstraat 12-2, 6826 CS Arnhem

D14 Zeeland

Floor Arts, 0118-419651
Singel 92, 4382 LC Vlissingen

D15 Brabant-West

Ad Nuyten, 076-5145677
Vondelstraat 64, 4819 HE Breda

D16 Brabant-Oost

Wil Beeren, 0495-493437
Kardinaal de Jongstraat 10, 6021 VX Budel

D17 Limburg-Noord

Patrick Palmen, 077-3987994
Nieuwstraat 29, 5961 HJ Horst

D18 Limburg-Zuid

Arjan Ovaa, 043-4581781
In de Molt 112, 6269 EJ Margraten

D19 Zuid-Holland-Zuid

Adri van der Heiden/ Paul Boeren, 0181-639826
p/a Dorpsstraat 7, 3209 AD Hekelingen

aantalsschatting, terwijl we daar niet om gevraagd hadden. Kennelijk hebben velen dus hun best gedaan om een goed beeld van deze vogels te krijgen. Dat is natuurlijk uiterst zinvol, want het kilometerhok-onderzoek levert juist voor deze groep soorten

nauwelijks informatie op. "Waarom hebben jullie een schatting van die soorten dan niet verplicht gesteld?", zal menige teller terecht denken. Wel, we meenden dat zulks de tellers te zwaar zou belasten. Immers: het atlasen vraagt toch al wat tijd, en de extra uren avond- en nachtwerk leek ons iets te veel van het goede. Nu echter zo duidelijk blijkt dat veel tellers niets liever willen dan het tellen van de nachtbrakers, hebben we onze formulieren voor het komende veldseizoen aangepast. Voor Houtsnip, Steenuil, Bosuil en Ransuil is een aantalsschatting gewenst, maar niet verplicht. Andere nachtelijke types als Waterral, Porseleinhoen en Kwartel blijven gewoon tot de verplichte schatsoorten behoren.

Tot slot: ook van de Huiszwaluw gaven erg veel tellers een aantalsschatting op. Daar deze vrolijke zomergast bovendien in het kilometer-

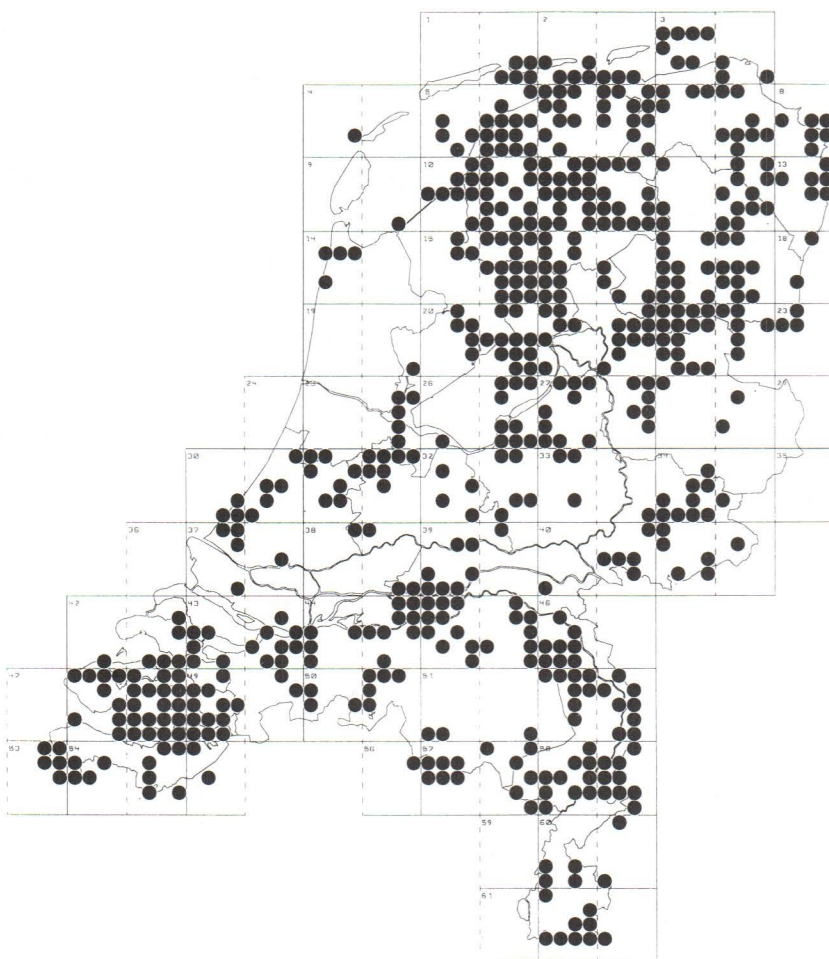
Ringmus (Philip Friskorn)

De beste blokken

In tien van de 192 geheel door onze administratie verwerkte atlasblokken zijn meer dan 100 soorten broedvogels vastgesteld (toegegeven: met de mogelijke broedvogelsoorten erbij). Waar een combinatie van een goed blok en goede tellers al niet toe kan leiden! De top vijf ziet er als volgt uit:

1. Blok 2652, (Huizen/Blaricum/Eemmeer): **119** soorten
Onderzocht door R. van Beusekom & H. van Ruiten
2. Blok 5226, (Wellerlooi, Maas, De Hamert): **112** soorten
Onderzocht door J. Kooistra
3. Blok 1353, (Sellingen): **111** soorten
Onderzocht door N. de Vries
4. Blok 1137, (Duurswoude Heide, Waskemeer): **110** soorten
Onderzocht door K. Scholten
5. Blok 4034, (Duiven, Pannerdensche Waard): **108** soorten
Onderzocht door F. Erhart, V. de Boer & J. Driessen

In al deze blokken troffen de tellers een gelukkige combinatie van diverse biotopen. Neem nou onze nummer 1: een combinatie van bos, villawijken, 'ouderwetse' polders en Gooi- en Eemmeer met rietkragen en broedeilandjes maakt dit blok tot de gouden rand van de Gooise matras. Zomertalingen en Baardmannetjes, Haviken en Bonte Vliegenvangers, ja zelfs een Dwergmeeuw: ze broeden er allemaal! Zou het na de verwerking van de volgende bulk formulieren nog steeds het beste blok zijn? U leest het in de volgende SOVON-Nieuws!

Figuur 2. Deze atlasblokken zijn nog vrij! (stand per 24/11/98).

hokwerk niet goed uit de verf komt, hebben we hem ook tot de 'gewenste', maar niet verplichte schatsoorten gerekend.

Kladformulier Atlasblok-gegevens

Veel van de atlasblok-kilometerhok-formulieren die we mochten ontvangen zagen er een tikkeltje rommelig

uit. Geen wonder: veel tellers scoorden in de loop van het seizoen steeds hogere aantalsschattingen en broedzekerheidscodes en bleven dus vrolijk doorstrepen en witkwasten op het Atlasblok/Kilometerhok-formulier. Om een en ander volgend jaar voor teller en SOVON-administratie wat eenvoudiger te maken, hebben we

een speciaal kladformulier ontwikkeld, waarop in de veldwerkperiode per soort de mate van broedzekerheid en de voorlopige aantalsschatting kan worden bijgehouden. Aan het einde van het seizoen levert dat een lijst met correcte codes op, die zonder geklieder op het echte Atlasblok-formulier ingevuld kunnen worden. Ruim voor aanvang van het broedseizoen zullen we elke teller voorzien van enkele van deze kladformulieren. Doe er uw voordeel mee!

Aanvullende waarnemingen

Het grós van atlassend Nederland heeft inmiddels kennis gemaakt met de atlas-aanvulkaart. Op dit A-vijfje kunt u onder meer uw aanvullingen op reeds in 1998 onderzochte atlasblokken kwijt. Ook alle interessante meldingen van niet compleet door u onderzochte atlasblokken zijn zeer welkom. Verschillende tellers hebben ons voorts materiaal van 1997 of nog verder terug opgestuurd. Hoe interessant dat op zich ook is: voor de Atlas hebben we er niet zoveel aan. We moeten ons immers strikt aan de jaargrenzen houden.

Vergunningen: wees er op tijd bij!

Enkele tellers kwamen afgelopen voorjaar in de problemen doordat aangevraagde vergunningen voor gebieden in hun atlasblok te laat binnenkwamen. De beste methode om dit te voorkomen is: op tijd de vergunning aanvragen. Vaak kan zo'n aanvraag het best via een contactpersoon van de vogelwerkgroep worden geregeld. Voorts kunt u altijd contact opnemen met uw Atlas-DC of met het SOVON-bureau om u in dezen bij te staan.

In 1999 vrolijk verder!

Het komend broedseizoen hopen we een flinke klapper te kunnen maken. Voor 250 blokken is medewerking reeds toegezegd, maar hopelijk komen daar nog wel enige honderden blokken bij. Veel vogelwerkgroepen gebruiken de lange winteravonden om de activiteiten voor het komende broedseizoen voor te bereiden. Wees daarbij zo goed om het atlasproject niet te vergeten.

Op dit moment zijn er nog zo'n 570 niet-bezette Atlasblokken. Er is dus nog volop aanleiding om uw geëvalueerde medewerking aan het Atlasproject te verlenen. Daarom: doe mee en neem contact op met uw regionale Atlas-DC of met het SOVON-kantoor.

Jan-Willem Vergeer